

5. Слезингер Г.Е. Труд в условиях рыночной экономики. – М.: Новое знание, 2004. – 274 с.
6. Экономика труда и социально-трудовые отношения / Под ред. Меликьяна Г.Г., Колосовой Р.П. – М.: Изд-во МГУ, Изд-во ЧеРо, 1996. – 623 с.
7. http://niitruda.ru/analytics/materials/Normrovanie_YP.pdf

Надійшла 06.04.2010

УДК 338.45:621

О. Я. ДМИТРУК

Хмельницький національний університет

ТЕХНІЧНЕ ОНОВЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА РОЗШИРЕНОГО ВІДТВОРЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Узагальнено теоретичні, методичні і практичні аспекти щодо необхідності технічного оновлення машинобудівного комплексу. Визначено тенденції технічного оновлення як складової розширеного відтворення.

Generalized theoretical, methodical and practical aspects in relation to the necessity of the extended recreation of delusion of a build complex. The tendencies of technical update are certain as a constituent of the extended recreation.

Ключові слова: техніко-технологічне оновлення, техніко-технологічний рівень, розширене відтворення, стратегія інноваційного оновлення.

Постановка проблеми. Розвиток попиту, його диверсифікація і ускладнення, посилення конкурентної боротьби об'єктивно призводять до необхідності вдосконалення існуючих конкретних техніко-технологічних і маркетингових способів задоволення цього попиту. Відомі споживчі вартості в умовах нецінової конкуренції стають більш досконалими, приносячи своїм споживачам більш корисний ефект за цю ж ціну. Але виробничі та економічні можливості підприємства для вдосконалення вже існуючих споживчих вартостей з часом починають відставати від платоспроможного попиту. Кількісні накопичення такого відставання призводять до об'єктивної необхідності якісного стрибка у виробничо-маркетинговій структурі підприємства, який може відбутися при проведенні техніко-технологічного оновлення виробництва на основі нових наукових ідей і технічних рішень.

Завдання техніко-технологічного оновлення підприємств особливо актуальне внаслідок великого фізичного і морального зношення технічного парку устаткування в усіх галузях промисловості. Таке устаткування не в стані забезпечити необхідні вартісні і якісні показники продукції, які б дозволили витримати конкуренцію з імпортними товарами як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках, що об'єктивно обумовлює необхідність процесів оновлення.

Досвід країн, які успішно пройшли етап трансформації економічних відносин, показує, що проведення техніко-технологічного оновлення промислових підприємств, стимулювання інноваційної активності є необхідними умовами для підвищення конкурентоспроможності виробництва та виходу економіки з депресії.

Важлива роль в процесі відтворення належить тій частині засобів виробництва, яка представлена основними виробничими фондами. Ця роль визначена самою функцією засобів праці в розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Без створення відповідних умов для відтворення виробництва на окремому підприємстві не може йти мова про відтворення на рівні держави, а про створення умов для відтворення на підприємствах неодмінно повинна піклуватися держава. Для відтворення виробництва на підприємстві особливого значення немає, що відбудеться з його продукцією після її реалізації, а для суспільного відтворення першочерговим є питання про те, що відбувається з кожною складовою цього продукту, як він реалізується і відшкодовується у вартісній та натуральних формах, тобто саме на державному рівні повинна вирішуватись проблема відтворення на виробництві.

Відтворювальні процеси в технологічному-розвитковій виробництва відбуваються під впливом соціально-економічних потреб і умов функціонування економічних систем. Сучасний перехідний період формування ринкової системи в Україні має характерні особливості, пов'язані з докорінними змінами у виробничих відносинах, що набувають ринкового змісту, та методами управління економікою. Поступово зростає вплив ринкових відносин на концептуальний характер і темпи основних технологічних процесів розвитку економіки, що стають підґрунтям ефективного оновлення матеріально-технічної бази виробництва.

Технологічне оновлення матеріальних засобів необхідне через старіння діючої техніки та у зв'язку з об'єктивними потребами в заміні її прогресивними для певного періоду розвитку економіки видами відповідно до напрямів означеного процесу.

Аналіз останніх досліджень. Цій проблемі присвячено ряд публікацій, у тому числі А.І. Гальчинського, А.К. Кінаха, В.П. Семиноженка, Н. Тапоненко та ін. Проблемам розвитку лізингових відносин в технічному оновленні підприємств присвячено немало робіт як в Україні, так і в інших країнах. Найбільш вагомий внесок у дослідження даної тематики внесли В.Г. Андрійчук, В.І. Артиш, В.В. Казамірський, О. Симакова, М. Пастернак, В.В. Іванишин, О. Ляхова, О.В. Олійник, І.Г. Міхаліна, В.Я.

Плаксієнко, А.Л. Прокопенко, Г.Л. Піратовський, О.В. Остафіль, В.В. Кузьмін, Н.С. Станклевська, Т.В. Куліш, В. Різник, П.М. Макаренко, О.М. Федорчук, О.В. Гудима, Л.Ю. Мельник та ін.

В зарубіжній літературі питання оновлення виробництва, новітніх технологій, інноваційної діяльності висвітлюється в працях Альфреда Кізера, Бьюїтандама А., Ганс-Дітера Гантера, Губерта Г., Джон Чайлда, Лоренса Б. Мора, Піннігса Й., Стен Йонсона, Томаса С. Робертсона та інших відомих вчених і практиків. В наукових працях цих вчених розглядаються питання впровадження нововведень, інноваційна діяльність на підприємстві тощо.

Вирішенню питань організації та проведення техніко-технологічного оновлення виробництва і активізації інноваційної діяльності присвячена значна частина вітчизняної літератури, серед якої вагоме місце посідають праці Акбердіна Р.З., Александрової А.П., Алімова О.М., Беленького П.Ю., Бойка Є. І., Геєця В. М., Герасимчука М. С., Долішнього М. І., Захарченко В.І., Кузьміна О.Є., Красовського В.П., Криківського Є.В., Кузнецова Н.П., Продіуса І.П., Школи І.М., Штанського В. А. та інших вчених економістів і практиків.

Разом з тим далеко не всі питання економіки технологічного відтворення вирішені, особливо стосовно організаційних форм прискорення впровадження нових техніки та технологічних процесів, у тому числі таких, як організація спільних підприємств, придбання патентів і ліцензій та ін. Враховуючи важливість організаційних та економічних методів прискорення цих процесів, автори статті мали на меті аналіз стану відтворення технологічної бази виробництва та виявлення основних напрямів його прискореного здійснення.

Отже, проблемою відтворення технологічної бази стає прискорення темпів заміни застарілих технологій та обладнання з використанням відповідних економічних важелів.

Постановка завдання. На сучасному етапі необхідно узагальнити теоретичні, методичні і практичні аспекти щодо необхідності розширеного відтворення підприємств машинобудівного комплексу; визначити тенденції технічного оновлення як складової розширеного відтворення підприємств машинобудування.

Результати дослідження. Від ступеня інтенсифікації виробництва залежить подальший розвиток підприємства. Пошук оптимальних шляхів здійснення оновлення виробництва на ресурсозберігаючій основі набуває особливої важливості. За останні десятиріччя, внаслідок тенденцій НТП, глобалізації та інтернаціоналізації економіки в українській економіці відбулися істотні зміни, які вимагають від теорії та практики процесів відтворення якісно нових підходів до управління техніко-технологічним оновленням промислового підприємства. Як наслідок, виникла потреба в системному підході до процесів оновлення підприємства, чіткому визначенні поняття “техніко-технологічне оновлення підприємства”.

Виходячи з існуючої сьогодні тенденції розвитку промисловості у світовій економіці, зростає важливість впливу техніко-технологічного оновлення підприємства на процеси інтенсифікації. З огляду на це, слід проаналізувати взаємозв'язок техніко-технологічного оновлення підприємств та інтенсифікації виробництва [2].

Дослідження показали, що комплексний аналіз сучасного техніко-технологічного рівня підприємства є основою для проведення індустріального оновлення в найбільш ефективних напрямках, яке б забезпечило підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників промислової продукції. Комплексний аналіз сучасного техніко-технологічного рівня та процесів оновлення промислових підприємств пропонується проводити в декілька етапів: 1) формування цілей та завдань, аналіз основних макроекономічних та мікроекономічних показників; 2) аналіз техніко-технологічної структури системи; 3) аналіз процесів оновлення, інноваційної діяльності та ефективності використання основних фондів.

При визначенні переліку критеріїв використовуються лише ті, які безпосередньо відповідають цілям, завданням інноваційної стратегії розвитку, процесам науково-технічного оновлення підприємства та його виробничого апарату. Ці критерії можуть бути застосовані і для оцінювання оновлення підприємств машинобудування, оскільки оновлення – процес раціонального розширення виробництва на новій технічній основі та передбачає впровадження досягнень науково-технічного прогресу з максимальним використанням потенціалу підприємства, новітніх технологій та обладнання з метою створення конкурентоспроможної інноваційної продукції, технологій найбільш ефективним і оптимальним шляхом.

Фактори впливу на науково-технічний й інноваційний розвиток підприємств машинобудування можна поділити на групи. Перша група: удосконалення організаційно-економічних умов розвитку, що включає посилення галузевої і територіальної концентрації виробництва, поглиблення спеціалізації, кооперації, укріплення взаємодії науки та виробництва, формування системи наукових центрів та науково-виробничих комплексів, контроль за системним впровадженням нових технологій та технічного переозброєння виробництва. Друга група: посилення зацікавленості працівників в ефективному оновленні виробничого апарату і створення відповідної системи стимулювання.

Незважаючи на єдність економічної і правової основи області застосовують ряд місцевих регіональних актів, що істотно впливають на ступінь ризику по регіонах України. Необхідно також врахувати ресурсні можливості регіонів, ступінь соціальної нестабільності, стан інфраструктури (комунікації, банківське обслуговування) та інші фактори. Слід зазначити, що на інноваційний розвиток

регіонального машинобудування впливають особливості природнокліматичних та економічних умов господарювання, а також регіональне забезпечення кадрами, здатними успішно вести інноваційну діяльність. До особливостей процесу інноваційного розвитку регіонального машинобудування необхідно віднести ступінь готовності господарств до сприйняття нововведень, а також стан організаційно-економічного механізму, стимулювання просування досягнень науки до практики.

Процес формування ефективної інвестиційної стратегії технічного оновлення виробництва машинобудівних підприємств доцільно здійснювати за зазначеними етапами:

- аналіз технічного стану основних фондів;
- аудит залишкової вартості основних фондів підприємства;
- аудит капітальних інвестицій та їхньої результативності;
- визначення необхідності інвестування оновлення основних фондів;
- визначення інвестиційної стратегії;
- формування окремих напрямків інвестиційної діяльності підприємства з оновлення основних фондів відповідно до стратегії його економічного розвитку;
- забезпечення мінімізації фінансових ризиків, пов'язаних з інвестиційною діяльністю;
- забезпечення ліквідності інвестицій;
- визначення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів і оптимізація структури їхніх джерел.

Безперечним є той факт, що стратегія інноваційного розвитку ґрунтується на модернізації галузі машинобудування і є ключовим чинником поліпшення його соціально-економічних показників, основою забезпечення конкурентоспроможності.

Реалізація стратегії інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва вимагає кваліфікованого вибору стратегічних пріоритетів і вироблення ефективного механізму їх здійснення. Основними напрямками стратегії можуть бути оцінка техніко-технологічних потреб виробництва, визначення ефективних ринкових ніш, технологічного рівня, перспективної конкурентоспроможності інноваційних продуктів і засобів виробництва; наявність вітчизняних наукових розробок, винаходів; рівень соціально-економічної ефективності інноваційних продуктів і технологій.

Прийняття рішення є одним з головних інструментів розроблення й реалізації ефективної системи управління технічним оновленням виробництва машинобудівних підприємств. Управління технічним оновленням виробництва машинобудівних підприємств спрямовано на прийняття таких рішень, які могли б забезпечити створення конкурентоспроможної продукції, досягнення ефективних результатів своєї діяльності.

Оновлення технологічної бази виробництва в розвинених країнах світу свідчить про те, що ринкові фактори спричиняють прискорення темпів створення та освоєння процес-інновацій, заснованих на високих темпах розвитку природничих, фізико-математичних, хімічних, біологічних наук. Ці інновації сприяють енерго- і матеріалозбереженню та підвищенню продуктивності праці, тобто принциповим новим технологічним змінам у виробництві, властивим високим технологічним його укладам, які забезпечують гнучкість діяльності підприємства.

Перевага базових продуктових інновацій над базовими процес-інноваціями у перехідному періоді розвитку економіки відповідає специфічним його особливостям з недостатньо сформованими матеріальними та організаційно-економічними передумовами для значних інноваційних перетворень у виробництві та посиленою увагою підприємств до ринкового попиту на окремі види продукції, що врешті-решт зумовить у майбутньому прориви у виробництві. Найхарактерніші сучасні базові технології в основних галузях промисловості, ґрунтованих на прогресивних технологічних процесах і охоплених статистичним обліком, є відбиттям певною мірою технічного рівня виробництва. Рівень впровадження прогресивних процесних технологій підвищується поки що надто повільно, а за деякими напрямками навіть знижується (наприклад, питома вага металорізальних верстатів з програмним керуванням та ін.). До того ж вони потребують подальшого вдосконалення з урахуванням змін у потребах внутрішнього та зовнішнього ринків не тільки в матеріальних результатах виробництва, але й безпосередньо у науково-технічній продукції [1].

Отже, освоєння нових базових процесних технологій у майбутньому поступово витіснить механічні засоби обробки матеріалів. Ці технології застосовуватимуться для виготовлення продукції енергетичними, біологічними, хімічними, вакуумними, лазерними, аерокосмічними способами і діятимуть на засадах інформації та автоматизації виробництва. Такі ресурсозберігаючі технології – запорука домінування в перспективі безперервних високопродуктивних виробництв. Вони мають бути покладеними в підґрунтя базових технологій та визначати технічний рівень виробництва.

Необхідною стає реалізація нових знань, утілених у таких технологіях, які мають загальнонаціональний характер і дають значний економічний ефект. В енергетиці – це нові нетрадиційні джерела енергії та маловідходне її виробництво; в металургії – утилізація дисперсних відходів із вмістом заліза та їх використання, безперервні процеси виплавки та розливу металу; у машинобудуванні – плазмові, ультразвукові, лазерні, електронно-променеві та інші високотехнологічні методи обробки матеріалів, необхідних для виготовлення конкурентоспроможної продукції, що відповідає сучасним вимогам у

поліпшенні технічних параметрів.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити акцент на тому, що оновлення є процесом раціонального розширення виробництва на новій технічній основі, яке передбачає впровадження досягнень науково-технічного прогресу з максимально можливим використанням існуючого потенціалу підприємства, новітніх технологій та обладнання задля створення конкурентоспроможної інноваційної продукції та технологій виробництва. Критерії оцінювання оновлення підприємства повинні відповідати задачам і цілям інноваційного розвитку та враховувати специфічні особливості впровадження досягнень НТП. Таким показником, що віддзеркалює процеси оновлення виробничого апарату підприємств машинобудування має бути прибуток, що є комплексним критерієм, а також приведені витрати, строк окупності додаткових інвестицій та коефіцієнт ефективності додаткових інвестицій.

Література

1. Александрова В.П. Технологічне оновлення вітчизняного виробництва в умовах трансформації економіки // Проблеми науки. – 2005. – № 9. – С. 16-22.
2. Калінеску Т.В., Романовська Ю.А., Кирилов О.Д. Стратегічний потенціал підприємства: формування та розвиток: Монографія. – Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. – 272 с.
3. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.

Надійшла 17.03.2010

УДК 633.63:631.5:65.011.47

О. В. КАЛІНІЧЕНКО
Полтавська державна аграрна академія

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ

Досліджується економічна та енергетична ефективність вирощування цукрових буряків. Розраховано економічну та енергетичну ефективність вирощування цукрових буряків для аграрних підприємств Полтавської області.

Economical and power efficiency of growing of sugar beets is probed. Economical and power efficiency of growing of sugar beets for the agrarian enterprises of the Poltava region is calculated.

Ключові слова: продуктивність праці, виробнича собівартість, повна собівартість, прибуток, рівень рентабельності, енергетична цінність урожаю, сукупні енерговитрати, коефіцієнт енергетичної ефективності.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сьогодні окремо існують два методичних підходи до аналізу ефективності виробництва сільськогосподарської продукції: енергетичний (біоенергетичний) й економічний (вартісний). Останній ґрунтується на ринкових засадах визначення ефективності виробництва у процесі відтворення сукупності виробничих ресурсів, а також враховує спожиту у виробничому процесі частку ресурсів. Перший характеризує витрати енергетичних, матеріально-технічних та природних ресурсів, а також дозволяє оцінити технологічні процеси вирощування сільськогосподарських культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В окремих публікаціях [1 – 7] порушується питання щодо методики оцінки економічної та енергетичної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Однак, на сьогодні відсутня єдність у поглядах економістів на сутність економічної та енергетичної ефективності виробництва. У зв'язку з цим виникає потреба у пошуку та розробці методів сільськогосподарського виробництва, які забезпечують раціональне використання непоновлюваної і поновлюваної енергії, охорону навколишнього середовища, а також отримання об'єктивної оцінки ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в результаті оцінки наявних ресурсів, поточних витрат та організаційних, управлінських, технологічних чинників, що впливають на результати.

Формування цілей статті. З огляду на зазначене, метою даної наукової публікації є висвітлення результатів досліджень економічної та енергетичної ефективності вирощування цукрових буряків.

Виклад основного матеріалу. При оцінці економічної ефективності сільськогосподарського виробництва у аграрних підприємствах необхідно правильно обрати систему взаємопов'язаних показників, які найбільш об'єктивно відображають її рівень. Для цього широко використовуються як натуральні, так і вартісні показники.

Економічну ефективність вирощування цукрових буряків визначають за наступними показниками.

Продуктивність праці (ПП) – відношення валової продукції вирощування цукрових буряків до середньооблікової чисельності працівників, зайнятих на вирощуванні цукрових буряків:

$$ПП = \frac{ВП}{ЧП} \text{ або } ПП = \frac{ВП}{П}, \quad (1)$$

де ВП – одержана валова продукція вирощування цукрових буряків, грн.; ЧП – середньооблікова